

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.

Ръководител на Катедра „Здравни грижи”

Факултет по обществено здравеопазване

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”- Варна

относно дисертационен труд на тема:

**ПРОДЪЛЖАВАЩОТО ОБУЧЕНИЕ НА АКУШЕРКАТА –
ИНОВАТИВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОДХОДИ
на Жана Георгиева Павловска**

За присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт

Професионално направление: 7.4. Обществено здраве

Специалност „Управление на здравните грижи ”

с научен ръководител: проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.

Със Заповед № Р-109-277/31.07.2020 г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов” – Варна на основание на Протокол №1/03.08.2020 г. от заседание на Научното жури съм определена да представя рецензия по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор” на Жана Георгиева Павловска..

Настоящата рецензия е изготвена съгласно Закона за развитие на Академичния състав в Република България (ЗРАС), Правилника за прилагане на ЗРАС (ПРЗРАС) и Правилника за развитието на академичния състав в Медицински университет Варна.

Данни за процедурата

Със заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-556 от 19.09.2018 г. Жана Георгиева Павловска е зачислена като докторант в самостоятелна форма на обучение в докторска програма по „Управление на здравните грижи ”. Представен е протокол за успешно положен докторантски изпит. На основание решение на катедрен съвет на катедрата по Здравни грижи, относно готовността за публична защита и предложение за

Научно жури, Жана Павловска е отчислена с право на защита, съгласно Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-277 от 31.07.2020 г.

Във връзка с процедурата е представен комплект от материали, включващ изискваните документи:

- дисертационен труд
- автореферат
- декларации за оригиналност, за достоверност на представените документи за защита
- копия на научни публикации
- автобиография, дипломи, протоколи, заповеди и др.

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с процедура за придобиване на ОНС „доктор“ и Правилника на МУ–Варна.

Професионална биография и кариерно развитие

Жана Георгиева Павловска завършва ИПЗКССО „Д-р Ненчо Николаев“ гр. Варна, специалност „Акушерка“ през 1983 г. Придобива ОКС „бакалавър“ по специалност „Здравни грижи“ (2000 г.) и ОКС „Магистър“ по специалност „Управление на здравните грижи“ (2007 г.) в МУ – Плевен.

Професионалната реализация и опит на Жана Павловска започва през 1983 година като акушерка във Филиална поликлиника с. Ресен, обл. Велико Търново. В периода 1987- 1994 година, продължава професионалната си реализация в Неонатологично отделение – Интензивен сектор, Гинекологично отделение на МОБАЛ „Д-р Ст. Черкезов“ гр. Велико Търново. От 1995 година е назначена за старша акушерка на Гинекологично отделение. По време на професионалната се реализация Жана Павловска въвежда проект „Повишаване качеството на следоперативните грижи в Гинекологично отделение на МОБАЛ „Д-р Ст.Черкезов“ АД гр. Велико Търново, чрез въвеждане на план за грижи и намаляване на следоперативния престой”.

От 2011 до 2015 година ръководи като старша акушерка акушеро-гинекологично отделение на МОБАЛ „Д-р Ст. Черкезов“ гр. Велико Търново, където реализира проект „Визия за управление, оптимизиране и подобряване качеството на здравните грижи в АГО при МОБАЛ „Д-р Ст. Черкезов“ АД гр. Велико Търново”

От 2015 г. и до сега Жана Георгиева Павловска е асистент в Катедра „Здравни грижи“ към Филиал – Велико Търново на Медицински университет – Варна. Притежава

повече от 5 години преподавателски опит, участва в обучението на студенти по специалност „Акушерка“ във Филиал – Велико Търново. Съдейства активно в административната и организационна дейност на Филиал Велико Търново. Всичко това показва потенциал за научно развитие и отношение към академична изследователска работа в областта на здравните грижи.

Жана Павловска участва в два проекта: „Социално включване” на МТСП за работещи в родилни отделения и работещи пряко с бебета и малки деца с увреждания през 2014 година и в проект „По-близо до работа” по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” като наставник и обучител на новопостъпили акушерки и санитарни (2013-2014 г.).

В своята професионална дейност се отличава и с активно участие в редица обществени дейности:

- Представител на РК на БАПЗГ – В.Търново в Областния програмнен съвет за превенция на хроничните незаразни болести по Национална програма за превенция на ХНБ за периода 2010-2014г.;
- Координатор на Община Велико Търново и списавие „9 месеца” за насърчаване на раждаемостта по проект „Бебе на града” 2011-2015 г.;
- Координатор в Регионален координационен съвет на Национална програма за първична профилактика за рак на маточната шийка 2012-2016г.
- Учредител и ръководител на първото безплатно училище за родители към АГО Велико Търново 2011 г.;
- Член на Инициативен комитет „За недоносените бебета на Велико Търново”;
- Член на Областна комисия по изработване на областна здравна карта на Област Велико Търново 2016, 2018 г.;
- Член е на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи

През 2018 година е провела обмяна на опит със студенти и преподаватели във Висока македонска школа, гр. Битоля, Република Северна Македония.

Ас. Жана Павловска има научно-изследователски интереси в областта на здравните грижи, продължаващото обучение, педагогиката, мениджмънта и управлението.

Във връзка с дисертационния труд докторантът представя 4 публикации в специализирани издания. Публикациите са представени в пълен текст към документите за защитата. Същите адекватно отразяват постановки от дисертационното изследване.

Описателна характеристика на дисертационния труд

Представеният за рецензия дисертационен труд, разработен от Жана Георгиева Павловска, е в обем от 220 страници, от които: Заглавна страница - 1 страница; Съдържание – 2 страници; Използвани съкращения – 1 страница; Въведение - 3 страници; Глава първа. Литературен обзор – актуалност на проблема – 54 страници; Глава втора. Методология на дисертационния труд - 18 страници; Глава трета. Резултати и обсъждане - 73 страници; Глава четвърта. Иновативни подходи за оценка на продължаващото обучение – 32 страници; Глава пета. Изводи, препоръки и приноси – 7 страници; Използвана литература – 12 страници; Приложения – 16 страници; Публикации свързани с темата на дисертационния труд – 1 страница.

Дисертационният труд е структуриран в оптимално съотношение. Включва всички основни елементи на общо възприетата у нас структура за представяне на дисертационен труд. Текстът е онагледен с 69 фигури и 8 таблици. Приложенията са 6 и съдържат анкетни карти за изследваните групи, въпросник, формуляр за информирано съгласие за участие в научно изследване, информация за изследваните лица. Списъкът на използваната литература включва 205 заглавия, от които 96 на кирилица, 67 на латиница и 42 интернет източника.

Всички цитирани заглавия имат непосредствено отношение към проучвания проблем.

Научният труд се отличава с академичен стил на изложение. Съдържанието и структурата демонстрират способностите на автора да се фокусира на определен проблем, правилно да подбира материалите и методи за научно проучване, да анализира и обработва научни данни и извеждане на обобщения с научно-теоретична и научно практическа стойност.

Оценка на актуалността на темата

Темата на дисертационния труд **„Продължаващото обучение на акушерката – иновативни образователни подходи“** е съвременна и дисертабилна. Проблемът за професионалното усъвършенстване, кариерното развитие, както и синхронизирането на професионалната компетентност с европейските стратегии, политики и практики е

изключително важен в научен и практически аспект. Едно от ключовите предизвикателства пред мениджмънта в здравеопазването е осигуряване на непрекъснато обновяване на знанията и уменията на персонала, като по този начин се повишава стойността на човешкия потенциал и ефективността на използването му. В анализа на литературата се доказва, че медицинските специалисти, успешно преодоляват предизвикателствата в професионалното развитие, чрез специализации и непрекъснато обучение за работа в специфични области на медицинското обслужване.

Целесъобразността на тематиката и поставените цел и задачи произтича от факта, че времето, в което живеем и се реализираме, ни изправя пред нови професионални предизвикателства, които изискват не само знания и непрекъснато обучение, но и нови образователни подходи, които да мотивират акушерките и да гарантират ефективна и безопасна акушерска практика. Докторанта е проучил непрекъснатото образование на медицинските специалисти и разглежда продължаващо обучение като значим акцент в процеса на усъвършенстване чрез учене през целия живот. Професионалната компетентност на Жана Павловска позволява да оцени необходимостта от висококачествени, ефективни и безопасни здравни грижи, които се основават на непрекъснато професионално усъвършенстване и самоусъвършенстване.

Прилагането на професионалните стандарти на грижа може да послужи като основа за разработване на иновативни подходи за оценка на продължаващото обучение.

Структура на дисертацията

Глава първа. Литературен обзор – актуалност на проблема е представен в девет части:

- Концепцията за „учещото се общество“ и новата образователна парадигма за „учене през целия живот“;
- Същност на продължаващото обучение;
- Основни нормативни документи в подкрепа на продължаващото обучение на медицинските специалисти и акушерките;
- Тълкувания на продължаващото обучение в научната, приложната литература и практиката в различните страни;
- Цели на продължаващото обучение, обхват на действие и категоризация;
- Акредитация и финансиране на продължаващото обучение;
- Подходи за оценка на резултатите от продължаващото обучение;

- Образователни и организационни аспекти в продължаващото обучение на регулираната професия „Акушерка“ в България;
- Преглед на продължаващо обучение на акушерките в 30 европейски страни.

Многоаспектно и в логична последователност е осъществен теоретичен обзор на различни теории, модели и фактори за продължаващото обучение на медицинските специалисти. Използваните литературни източници са достатъчни като брой, представляват научни публикации на български и чуждестранни изследователи, както и официални национални и международни законодателни, нормативни документи и анализи, добросъвестно цитирани от докторанта. Изложението е задълбочено, написано с точен и разбираем език. Като цяло литературният обзор е с **приносен характер** и поставя необходимостта от извеждане на подходи за управление на продължаващо обучение. Проучени са факторите, влияещи върху процеса на учене. Проведено е проучване на същността на понятието „продължаващо обучение“ и системата за професионално образование. Разгледани са нормативни документи на ЕС и България, както и различни концепции за продължаващото обучение като част от обучението през целия живот.

Демонстрирани са факти за добрата осведоменост на автора и неговия подход към поставените проблеми, които да отговарят на поставените задачи. Докторантът притежава задълбочени познания по разработваната тема. Теоретичните разсъждения и обобщения на Жана Павловска показват цялостни познания на проблематиката и способност за дискутиране, творчески и свободно на цитираните данни и факти от литературата.

Цел, задачи, методика и организация на проучването. Целта на дисертационния труд е формулирана точно, ясно и обобщава основната стратегия на докторанта - на базата на направен анализ за продължаващото акушерско обучение в европейските системи и проучено мнение на различни групи респонденти, да се направи SWOT анализ на съществуващата действителност у нас и се предложи иновативен модел за оценка на резултатите от продължаващото обучение.

На базата на доказани резултати да се предложи Модел за оценка на продължаващо обучение, съдържащ подходящ инструментариум, гарантиращ обективност.

Съобразно поставената цел са формулирани 8 **задачи**, за чието изпълнение са използвани документално – съдържателен метод, качествен контент - анализ на

документи, социологически и статистически метод. Проучванията са проведени в периода 2017 – 2020 г. в СБАГАЛ „Проф. д-р Димитър Стаматов”– Варна, „Втора САГБАЛ Шейново” – София, УМБАЛ „Д-р Георги Странски” – Плевен, „УМБАЛ – Русе”, „УМБАЛ Медика – Русе”, МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов“ – Велико Търново, МБАЛ „Д-р Тота Венкова”– Габрово, „МБАЛ – Добрич”, МБАЛ „Д-р Атанас Дафовски” – Кърджали, МБАЛ „Свети Иван Рилски – Разград”, МБАЛ „Д-р Иван Селимински” – Сливен, „МБАЛ – Търговище“, „МБАЛ – Шумен”, МБАЛ „Св. Иван Рилски“ – Горна Оряховица, МБАЛ „Д-р Стойчо Христов” – Севлиево, както и във висшите училища - МУ – София, МУ – Плевен, РУ „А. Кънчев“ гр. Русе, МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна и филиалите във Велико Търново, Шумен и Сливен.

Формулирани са 3 **работни хипотези**, отправна точка в дисертационния труд с отчитане на етапите за оценка и контрол на продължаващото обучение като възможност за оказване на качествена и безопасна акушерска грижа.

В тази част от дисертацията подробно и добросъвестно се описват организацията, и **методологията на проучването**. Проучено е мнението на три групи респонденти. За всяка от групите са определени признаци, по които са подбрани логическите единици. Обхвата на проучването включва акушерки, работещи в АГО и Неонатологични отделения в лечебни заведения на територията на страната (n=324); студенти от III и IV курс, обучаващи се по специалност „Акушерка” в МУ – София, МУ – Плевен, РУ „Ангел Кънчев”, МУ – Варна и филиалите на университета в градовете Сливен, Велико Търново и Шумен (n=104); ръководители по здравни грижи (главни и старши акушерки/медицински сестри), работещи в акушеро-аинекологични отделения/клиники и неонатологични отделения (n=58); хабилитирани преподаватели с базово медицинско образование „Акушерка” и „Медицинска сестра“ от МУ – София, МУ – Плевен, РУ „Ангел Кънчев” – Русе, МУ – Варна и филиалите на университета в градовете Велико Търново и Шумен (n= 12).

За постигане на целта и за решаване на предварително формулираните научноизследователски задачи е разработен собствен инструментариум.

Представена е методологията с етапите на извършване на изследването, както и методите за събиране на информацията и обработката ѝ.

Материалите и методите са представени към всяка задача, като са обосновани обективни методики, предоставящи възможност за получаване на реални и възпроизводими резултати. Методиките са подробно описани, така че да могат да бъдат осъществени и от други изследователи, а проучването е проведено съвместно и

последователно структурирано и документирано. Представеният материал е достоверен, убедителен и достатъчен за логично представените резултати и обобщени изводи. Използвани са съвременни статистически методи като корелационен, вариационен, сравнителен и χ^2 анализ.

Резултатите от собствените проучвания се представят в глава трета и глава четвърта и са най-обширната част от дисертационния труд. Напълно обхващат поставените задачи и са коректно интерпретирани.

Глава трета е разработена в шест раздела, съответни на изследователските цели и задачи.

Резултатите по първа задача представят преглед и сравнителен анализ на системите за продължаващо акушерско обучение в България и Европа по отношение на правно регулиране, лицензиране, организация, контрол, финансиране и стимулиране на дейности. Докторантът умело анализира системите за акредитация и процесът на оценяване на резултатите от ученето. Особено полезно е обстойното проучване на образователните и организационни аспекти в продължаващото обучение на регулираната професия „Акушерка“ в България. Изведено е значението на продължаващо обучение на акушерката за да се поддържат и развият специфични професионални квалификации, повишаващи качеството на акушерските грижи, касаещи безопасното майчинство, грижа за новородените, за пациенти, семейства и общности.

Резултатите по втора и трета задача представят компетентност, нагласа и готовност за участие в дейности, свързани с повишаване на квалификацията и непрекъснатото професионално развитие. Подложено на проучване и анализ е и мнението на ръководителите по здравни грижи, относно качество, предимства и затруднения при провеждане на продължаващо обучение.

Анализирано е мнението на студенти, обучаващи се по специалност „Акушерка“ за продължаващото обучение. Обект на изследване и анализ е мнението на ръководителите по здравни грижи, относно качество, предимства и затруднения при провеждане на продължаващо обучение.

Резултатите по четвърта, пета и шеста задача представят проучване на силните и слаби страни, както и заплахите и възможностите на продължаващото обучение на акушерките в България.

Докторантът установява, че продължаващото обучение е необходимост за допълване на професионалните знания и умения (квалификация) и/или придобиване на нова професия. На база обстоен анализ докторантът очертава необходимостта от

насърчаване на структурите, в професионалната сфера, да повишават компетентностите на медицинските специалисти на работното място.

Интерпретацията на получените резултати доказват необходимост от разработване и прилагане на нови подходи за контрол и оценка на продължаващото обучение, свързани с основните насоки за качество и безопасност на акушерската грижа.

Придобиването на допълнителна теоретична и практична подготовка за оказване на акушерски грижи, неминуемо би довело до повишаване на качеството на здравните грижи, обусловено от правилната оценка на състоянието и адекватно планираните грижи според установените проблеми, както и своевременното поведение при настъпила промяна.

На база обстойно проучен опит докторантът установява основните компоненти за ефективно управление на процеса на обучение, съобразно, които е изработен Алгоритъм за ефективно управление на продължаващо обучение, включващ пет основни стъпки за постигане на желаните качествени резултати. Определени са потребностите за обучение и са изведени необходимите компоненти за постигане на организиран контрол и оценка.

С висока ангажираност Ж. Павловска търси решение за пълноценното и в максимална степен качествено продължаващо обучение. Като резултат от извършените анализи по седма и осма задача е предложен **Модел за оценка на продължаващо обучение**, съдържащ подходящ инструментариум, гарантиращ обективност. Предложеният Модел е собствено разработена методика, адаптирана към процеса по осигуряване на качество на обучение.

Докторантът умело извежда необходимостта от промяна на текущата практика. Разработен е инструментариум за оценка на продължаващото обучение и са предложени карта за оценка на професионално развитие и план за професионално развитие

Моделът за оценка на продължаващо обучение е представен като част от цялостна система за качество в продължаващото обучение и надеждна информация за вземане на решения за професионалното и кариерно развитие на акушерката.

Ясно и точно са очертани очаквани промени - осъзнаване на силните и слабите страни при осъществяването на дейностите; планиране на дългосрочни стратегии за професионална изява и развитие; лична отговорност за изпълнение на планираните дейности и постигане на целите; планиране на дейностите, съобразно краткосрочните и дългосрочни цели на развитие.

Предложеният Модел за оценка на продължаващото обучение и разработеният инструментариум ще способстват, да се засили информираността на съсловието и ще

повиши мотивацията на акушерките за по-активно включване в дейности по продължаващо обучение. Това ще гарантира качествени резултати в акушерската практика, които да служат за основа на обективен модел за заплащане, обвързан с професионална компетентност.

Резултатите, до които достига докторантът в цялостното проучване, дават възможност да бъдат направени редица обобщения и изводи по всяка от поставените задачи.

Изводите, препоръките и приносите от дисертационния труд са представени в глава пета. Ас. Ж. Павловска формулира 8 основни извода, свързани със системата за продължаващо обучение. Въз основа на направените анализи и личният опит, докторантът прави препоръки за оценка и контрол по провеждането на продължаващото обучение. Препоръките са насочени към Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи и работодатели.

Приносите на дисертационния труд са актуални и с голямо значение за обучението на медицински специалисти и в частност професионалните компетентности на акушерката. Приносите са лично дело на ас. Жана Павловска, резултат от нейната преподавателска, научна и практическа дейност. Приемам така формулираните приноси, отразяващи и същевременно максимално синтезиращи същността на представения за оценка дисертационен труд.

Приноси с теоретичен характер:

1. Направен е анализ на действащите нормативни документи в България и Европа, регламентиращи въпросите за продължаващо обучение на акушерките и безопасността на акушерските практики.
2. Проучен е международния опит в 30 европейски страни, касаещ регулирането, организацията, акредитацията, финансирането и стимулирането на продължаващото обучение на акушерките.
3. Направен е подробен SWOT анализ на продължаващото обучение на акушерките в България.
4. Проведено е проучване на редови акушерки, студенти и ръководители по здравни грижи и са определени водещите мотиви за участие на акушерките в продължаващо обучение и нагласите на студентите за включване в процеса, касаещ професионалното им израстване.
5. Идентифицирани са водещите фактори, възпрепятстващи ефективното продължаващо обучение на акушерките.

6. Теоретично е обоснован **Модел за оценка на продължаващо обучение** на акушерката и е доказана, чрез проведено стандартизирано интервю с хабилитирани преподаватели, необходимост от въвеждане на единна акредитация на продължаващото обучение.

Приноси с практико-приложен характер:

- Доказана е значимостта на продължаващото обучение на акушерката за оказване на качествени и безопасни грижи в акушерската практика.
- Разработен е Алгоритъм за ефективно управление на продължаващо обучение.
- Разработен е Модел за оценка на продължаващо обучение и инструментариум, включващ Карта за оценка на професионално развитие на акушерката и Професионално портфолио.
- Направено е предложение за единна акредитация на продължаващото обучение, което съдържа: акредитационен орган, процедура по създаването му и стандарти за акредитация.

Във връзка с дисертационния труд докторантът Жана Павловска представя 4 публикации, от които в три е самостоятелен автор, а в една водещ съавтор. Публикациите са отпечатани в сп. „Сестринско дело“, сп. „Здравни грижи“, както и Сборник доклади от конференция.

Авторефератът отговаря на изискванията и напълно отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Разработен е в обем от 60 страници, илюстриран с фигури и таблици. Правилно структуриран, написан с ясен и точен език отразява в пълнота разработената проблематика и изводи.

Лични впечатления

Познавам ас. Жана Павловска от създаването на Филиала на МУ-Варна в гр. Велико Търново и съм свидетел на професионалното ѝ развитие. Оценявам високо нейната целенасоченост, прецизност и отговорност. Ас. Жана Павловска се откроява с лоялност, коректност във взаимоотношенията и изследователската дейност. Притежаваните от нея качества като спокойствие, увереност и добронамереност я утвърждават като добър професионалист, преподавател и колега.

Заклучение

Представеният от ас. Жана Георгиева Павловска дисертационен труд на тема **„Продължаващото обучение на акушерката – иновативни образователни подходи“** за придобиване на образователната и научна степен **“Доктор”** е разработен на актуална тема, добре поставен и изпълнен като научно изследване, има приноси с познавателен, повърдителен и методически характер. Съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват **оригинален принос** и отговарят на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за развитието на академичния състав на МУ-Варна. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на изискванията на ЗРАСРБ. Написан на коректен научен език, труда показва задълбочени теоретични знания и практически умения на докторанта по специалността, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Целта и задачите са ясно формулирани и разработени. Проучването и научните съждения са коректни, базирани на статистическите доказателствата. Направени са съществени приноси и изводи за практиката.

Поради това считам, че дисертационния труд отговаря на всички изисквания за придобиване на образователна и научна степен **“Доктор”** по специалност **„Управление на здравните грижи”**, професионално направление 7.4 **„Обществено здраве”** в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт и давам положителна оценка, като убедено предлагам на Научното жури положителен вот за присъждането на ОНС **“Доктор”** на ас. Жана Георгиева Павловска.

11.09.2020 г.
Варна

Изготвил рецензията:
проф. Силвия Борисова, д.оз.н.